

FRANCESCA FERRANDO: Philosophical Posthumanism

London: Bloomsbury Academic, 2019. 272 s. ISBN 978-1-3500-5950-4

DOI: <https://doi.org/10.31577/WLS.2021.13.1.8>

Francesca Ferrando je významnou osobnosťou súčasného filozofického diskurzu. V rámci neho sa koncentruje najmä na posthumanizmus, ktorý považuje za filozofiu dnešnej doby (1). Knižná monografia s názvom *Philosophical Posthumanism* je výsledkom jej uvažovania za posledných desať rokov. Ide o upravený preklad pôvodnej knihy *Il Postumanesimo Filosofico e le sue Alterità* (2016), ktorá vznikla na základe autorkinej ocenej dizertačnej práce s názvom *The posthuman: Philosophical posthumanism and its Others* (2014); získala za ňu cenu Sainati (cenu prezidenta Talianskej republiky). Zameriava sa v nej na rodovú problematiku (*gender studies*) a na teóriu kyborgov (*cyborg theory*), pričom skúma predovšetkým anglický pojem *posthuman*. Ferrando je zároveň zakladateľkou Globálnej posthumánnej siete (Global Posthuman Network, 2012). Jej záujem o analýzu tohto pojmu vyplýva z otázky, či obrat paradigmy v ontologickej a epistemologickej percepcii človeka, ktorý filozofia posthumanizmu vytvára, možno označiť za posthumánny. Autorka metodologicky skúma, či historicky pôvodné percepcie človeka, ako aj vzťah človeka k vonkajšiemu svetu, mení filozofia posthumanizmu natolko, že už viac nemožno hovoriť o človeku, ale skôr o postčloveku (*posthuman*). Nezaujíma ju však iba to, na čo pojem *posthuman* vo filozofii historicky odkazuje alebo čo zastrešuje, ale aj to, ako sa človek v antropocénnej dobe môže stať (nielen) metodologicky posthumánnym.

Analýza filozofického posthumanizmu ako aktuálnej témy vo filozofii je v monografii reflektovaná v dvoch hlavných rovinách, ktoré zároveň vytvárajú jej základný tematický rámec. Prvú rovinu predstavuje ana-

lýza posthumanizmu ako *post-humanizmu*. V tejto rovine je posthumanizmus konceptuálne uchopený ako druhá generácia postmodernizmu. V tomto význame kopíruje všeobecnú metódu filozofického postmodernizmu, ktorá je primárne vybudovaná na dekonštrukcii pôvodne humanistického konceptu človeka. Autorka vytvára nielen historickú reflexiu radikálnej dekonštrukcie pôvodne humanistického pojmu človek, ale svoj záujem orientuje aj na revíziu (pre posthumanizmus falošnej) druhovosti, teda kritiky určitej nadradenosti a privilegovanosti biologického druhu *Homo sapiens* nad inými biologickými druhmi. Prvá rovina analytického prístupu k post-humanizmu je tak naplnená kritikou rozdielu. Je to práve fenomén diferencie, ktorý je v optike post-humanizmu kritizovaný a zároveň vnímaný ako niečo, čo treba metodologicky eliminovať a efektívne nahradiť. Takáto optika nazerania na človeka a na jeho postavenie vo svete odstraňuje rozdielnosti vyplývajúce z nadradeného humanistického (sexizmu, rasizmu), ako aj antropocentrického (speciesizmu) prístupu k vonkajšiemu svetu.

Druhá rovina monografie predstavuje analýzu posthumanizmu ako *posthuman-izmu*. Analýza sa sústreďuje najmä na chronologickú rekonštrukciu používania kľúčového pojmu *posthuman* v súčasnej akademickej diskusii. Okrem toho, že tento pojem v knihe figuruje ako zastrešujúci pre viaceré filozofické izmy 20. a 21. storočia, zároveň predstavuje vzťah človeka k aktuálne existujúcim, emergentným či dokonca špekulatívnym technológiám „as in the case of regenerative medicine, radical life extension, mind uploading, and cryonics“ (3; ako v prípade regeneratívnej medicíny, radikálneho predí-

ženia života, nahrávania mysle a kryoniky; prel. P. B.). Vplyv technológií na človeka sa tak v perspektíve *posthuman-izmu* primárne spája s fenoménom *premeny*. Jednak možnej premeny človeka a jeho prirodzenosti, ako aj premeny vzťahu či postoja človeka k technológiám. V takejto perspektíve posthumanizmu sa totiž človek vzhľadom na možnosti rôznorodých technológií môže tak radikálne transformovať, že sa z neho napokon stáva postčlovek (*posthuman*).

Komplementárnosť fenoménov diferencie a premeny vytvára v knihe nielen filozofický či metodologický, ale aj poetický, ba priam umelecký rys základného chápania filozofického posthumanizmu. Jedna z metód analýzy filozofického posthumanizmu sa riadi najmä feministickým prístupom, ktorý patrí k metódam uplatňovaným v tejto filozofii. Ide hlavne o pokračovanie v metodologickej línii filozofky Rosi Braidotti, ktorá upozornila na uplatňovanie nového spôsobu premýšľania o hmote: „[as] an assumption about the vital, self-organizing, and yet non-naturalistic structure of living matter itself“ (1; ako predpoklade o vitálnej, samoorganizujúcej sa, a predsa neprirodzenej štruktúre samotnej živej hmoty; Rosi Braidotti: *The Posthuman*, 2013; prel. P. B.). Takto inšpirovaná metóda umožňuje nahradiť antropocentrizmus novým súborom väzieb človeka k iným bytostiam (ľudským či neľudským), druhom, technologickým artefaktom či iným zatiaľ neznámym skutočnostiam. Ferrando však uplatňuje aj prístup, ktorý vyplýva zo širokej kolekcie otázok. Každá kapitola monografie totiž predstavuje určitý tematický rámec, ktorý je doplnený o niekoľko autorkiných otázok. Práve táto metóda robí z knihy *Philosophical Posthumanism* publikáciu vhodnú nielen pre akademickú obec, ale aj pre širšiu verejnosť. Analytický prístup Ferrando k hľadaniu odpovedí na dané otázky pripomína zdroj vítaného obnovenia sokratiky vo filozofii posthumanizmu, pretože metodologicky pretvára myslenie bežného človeka, zbavuje ho historicky chybných dogiem a zároveň ho učí zahrnúť posthumanistický obrat do kríz 21. storočia.

Monografia je rozdelená na tri hlavné časti, v rámci ktorých sú jednotlivé kapitoly navzájom prepojené. Prvá časť knihy sa zameriava na určenie základného rámca pre filozofický posthumanizmus, čím sa primárne orientuje na spomínaný rozklad pôvodne humanistického významu pojmu človek. Epistemologické obmedzenia človeka sú nahradené nehierarchickou perspektívou postčloveka (*posthuman*), ktorá spočíva v skúsenosti s inými než ľudskými bytostami, s umelou inteligenciou, robotikou či s doposiaľ neznámymi formami života. Takto predefinovaná integrácia pôvodne humanistického pojmu človek sa orientuje na analytický výklad pojmu postčlovek (*posthuman*). Pojem *posthuman* následne zahŕňa významy vedecko-technologického či biotechnologického vývoja 20. a 21. storočia, kde sa autorka zameriava najmä na zdôraznenie podobností, ako aj rozdielností medzi jednotlivými školami myslenia, ktoré referujú o pojme *posthuman*. Sleduje pritom kontrasty medzi posthumanizmom filozofickým, kultúrnym a kritickým, transhumanizmom extropianistickým, liberálnym a demokratickým, novým materializmom s feministickým vplyvom, antihumanizmom a jeho objektovo orientovanou ontológiou či metahumanizmom. Genealógie, analógie a vzájomné prekrývanie týchto nových izmov zároveň vyúsťujú do konceptuálneho uchopenia a zodpovedania pôvodnej otázky: Čo je filozofický posthumanizmus?

Druhá časť knihy sa zameriava na koncept človeka v zmysle sémantiky a pragmatiky podporujúcej pojem človeka. Analýza prebieha cez skúmanie dvoch rovín pôvodného pojmu človek: jednak cez latinskú etymológiu pojmu *humanitas* a druhotne cez taxonomic-kú klasifikáciu človeka ako *Homo sapiens*. Ferrando takto zvolený prístup považuje za dôležitý z dvoch dôvodov. Na jednej strane je pre koncept *posthuman* potrebné porozumieť genealogickému vzťahu k človeku, teda vykonať určitý náhľad do historického, ako aj filozofického významu pojmu človek. Na strane druhej treba porozumieť kritickému významu pridanej predpony post- ako spô-

sobu na odstraňovanie pôvodných a falošných dichotómií, hierarchického usporiadania či opozičného nahliadania.

Tretia časť knihy sa zameriava najmä na skúmanie v oblasti biológie s explicitným dôrazom na pojem život, ako aj na bioetiku či biotechnologický vývoj patriaci do posthumanizmu. Ferrando biologickú evolúciu vníma ako určitú technológiu existencie, kde každý materiálny prejav možno chápať ako bytostné existenčné pôsobenie bez pridaného rozdielu: „[E]volution does not imply any type of hierarchy nor progression from inferior to superior organisms, nor does it support any essentialism or strict dualism; rather, it complies with a hybrid, processual perception of existence, which is in tune with *Philosophical Posthumanism*“ (124; Evolúcia neznamená žiadny typ hierarchie ani postup od podradných k nadradeným organizmom, ani nepodporuje žiadny esencializmus či striktný dualizmus; skôr je v súlade s hybridným, procesným vnímaním existencie, ktoré súznie s filozofickým posthumanizmom; prel. P. B.). Antropocentrická voľba orientovaná smerom k významu *bios* (pojem vnímaný ako osobitý pre človeka, keďže súvisí s pojmom *logos*; ide o život (*bios*), ktorý dáva životu zmysel a rozpoznáva ľudí ako ľudí; pozri viac 109 – 110) je náležite nahradená voľbou vitacentrickou, odkazujúcou k významu pojmu *zoē* (pojem spoločný pre všetky živé bytosti vrátane zvierat, ľudí či bohov; možno ho definovať ako „holý život“, vzťahujúci sa k životu všeobecne, bez charakterizácie; pozri viac 109 – 110). Tento konceptuálny prechod k vitacentrizmu je v poslednej časti knihy demonštrovaný príznačným myšlienkovým experimentom *The Posthuman Multiverse*, ktorého jadrom je dekonštrukcia paradigmy Ja/Iní (*Self/Others paradigm*), čím monografia vytvára inovatívny prístup k realite.

Francesca Ferrando svojou knihou *Philosophical Posthumanism* prispieva ku kritike antropocentrizmu a taktiež porozumeniu problematikosti geologickej epochy antropocénu pre každú oblasť vedeckého záujmu. Opisuje hlavné riziká, ktoré vyplývajú

z predstavy nadradenosti, ako aj vylepšovania ľudí pomocou technológií. Pojem *posthuman* v knihe figuruje najmä v súvislosti s metodologickým obratom a opustením názorov a postojov, ktoré môžu viesť k diskriminácii človeka a iných bytostí (5 – 6). A práve preto s istou mierou nadsádzky smieme predpokladať, že ak raz na Zem zavítajú mimozemské neludské bytosti, kniha *Philosophical Posthumanism* môže zohrávať úlohu dokonalého bedekra, v ktorom sa dozvedia, že tí, na ktorých sa pozerajú, by už nemali byť ľudia, ale postľudia.

Zdá sa teda, že ak chce ľudstvo oslavovať svoju existenciu, potom azda iba v intenciách filozofického posthumanizmu, pretože iná budúcnosť ako metodologicky či technologicky posthumánna nás podľa Francescy Ferrando už nečaká: „(I)t is now clear that Humans are no longer the most important things in the Universe. This is something the Humanists have yet to accept“ (56; „Teraz je zrejmé, že ľudia už nie sú to najdôležitejšie vo vesmíre. Toto je čosi, čo musia humanisti ešte prijať“; prel. P. B.). Ferrando prístupným spôsobom predstavuje základné tézy súčasného posthumanizmu, čím do taktu orientovaného filozofického diskurzu vnáša analytickú jasnosť a zrozumiteľnosť jednotlivých izmov 20. a 21. storočia. Zvoľený prístup autorky je zároveň originálny, keďže monografia okrem potreby metodologicky opustiť pôvodne humanistický koncept človeka predstavuje príklady z praxe, pomocou ktorých človek 21. storočia lepšie porozumie svojmu reálnemu pôsobeniu, ako aj miestu vo svete.

PAVLÍNA BAKOŠOVÁ

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Slovenská republika